పడవలో

కపిల కాశీపతిరావుగారు

చీకటిరాత్రి.

"జంబైలే జోతు లంగరి" అని పాడుతూ మధ్య మధ్య ముక్కుతూ, మూలుగుతూ పడవలాగేవాళ్లు అట్లపాడు రేవులోంచి "ఎదురుపడవ కాసుకో" మని చుక్కానిదగ్గిర సరంగుని హెచ్చరించారు. పాలకొల్లు నరసాపురంకాలువ రహధారిపడవ నిడదవోలు రేవు విడిచిపెట్టి మసుగులో సాగుతూఉన్నది. చీకట్లో గట్టుమీద మనుష్యులు కనబడకపోయినా, మువ్వలకఱ్ఱ చప్పుడులో, ఇలకోడికూతలలో, పడవ పాటమాత్రం వినబడుతూఉన్నది. పడవ కొంచెం విసురుగా నడవడమువల్ల రెండుపాయలుగా చీలుతూన్న నీళ్లు జలజలమని చప్పుడుచేస్తూన్నవి. పడవలో హాలులో కిరొసెననూనెదీపం సీనారేకు తలుపులుగుండా పొగ విడుస్తూ, టాపుకి వేలాడుతున్నది. అటూ ఇటూ ఊగడంలో కీనీడ అణ్ణెంలో బస్తాలమీద, మనుష్యులమీద గంతులువేస్తూ గాగుడుమూత దాడుతూన్నది. ఆబస్తాల మీదే కొందరు, అడ్డచెక్కలమీద కొందరు, ఎవరికి దొరికినచోట్లో వారు, ప్రయాణీకు లంతా నిద్ర సేవిస్తున్నారు.

ఎంత జోగినా పడవలో ఒక వైష్ణవులముసలావిడకు మాత్రం నిద్ర రావడములేదు. లేచి కూర్చుని చీకట్లో ఏమిటో చూస్తూ ఆలోచిస్తూన్నది. దూరముగా గట్టుమీద దొరలబంగాళాలో దీపము వెలుగుతూన్నది. దాని ప్రతిబింబమే కాలువలో మెలికలుతిరిగి ఉయ్యాల లూగుతూన్నది. పెద్దతనమువల్ల కునుకు రాక ఆవిడకు ఏమీ తోచడంలేదు. ఎవరైనా మాట్లాడేటందుకు దొరికితే బాగుండు ననుకున్నది. ఆవిడకు దగ్గిరగానే కొంచెంవెడంగా ఒక రెడ్డిచిన్నది తలకింద చిన్నమూట పెట్టుకుని ముడుచుకుని పడుకొన్నది. ఇంతలో అణ్ణెంలో బస్తాలచాటునుంచి "క్యార్ క్యార్" మని చంటిబిడ్డఏడ్పు వినబడినది. నిద్రపోతూఉన్న రెడ్డిమనిషి ఉలిక్కిపడి లేచి కూర్చున్నది. కళ్లు నలుఫుకుని, సంరక్షణ లేక రేగిఉన్న తలవెంట్రుకలు అటూ ఇటూ సర్దుకుని నిద్రలో చెదిరిన పమిటెకొంగు సరిచేసుకొని ఆపక్కా ఈపక్కా చూస్తే ఏమీ లేదు. ప్రయాణీకు లంతా నిద్రాభంగం కావడంవల్ల కొంచెం కదిలి ఆపక్కకు తిరిగో, కాళ్లు ముడుచుకునో మళ్లీ నిద్ర పట్టించుకోవడానికి ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. పడవలో కొంచెం అలజడి జరిగినది. ఒకక్షణంలో అంతా నిశ్శబ్దం. పడవ నడుస్తూన్నది. దూరంగా ఉన్న శెట్టిపేట 'వయిరు' హోరు, మువ్వలకఱ్ఱచప్పుడు, ఇలకోడికూత ;—మరేమీ లేదు. పడవపాట ఆగిపోయినది. ఆఅమ్మాయికి ఎదురుగా మేలుకుని కూర్చున్న ముసలమ్మ పడవకిటికీలోంచి చూస్తే చీకట్లో పొడుగ్గా ఎత్తుగా గుబురుగా పెరిగిన నిద్రగన్నేరుచెట్లు గట్టుమీద పెద్ద కొండలలాగ ఉన్నవి. చెట్లఆకుల్లో మిణుగురుపురుగులు మెరుస్తున్నాయి. చల్లనిగాలిలో అప్పుడప్పుడు నిద్రగన్నేరుపువ్వులు వాసనేస్తున్నాయి. ఆమనిషి లేచి కిటికీదగ్గిరకు వెళ్లి నిలుచున్నది. నిర్ఘాంతపోయి, అర్థం లేకుండా అల్లాగే నుంచుని చీకట్లోకి చూస్తున్నది. ఆ మనిషివైఖరీ అంతా చూస్తే ముసలమ్మకు నిద్రలో తెలియకుండా లేచి పరుగెత్తే జబ్బుమనిషిలా కనుపించినది. ముసలమ్మకు మాట్లాడాలని మనసులో వున్నా పలుకరించలేదు. ఇంతలో ఏదో పైనుంచి కాలువలో పడి గుభాలున చప్పుడైంది. రెడ్డిపిల్ల మళ్లీ ఉలిక్కిపడి వెనక్కు తగ్గి, "అమ్మో ? అదేమిటే?" అన్నది. పైన చెట్లలో కీచుకీచు మని చప్పుడు. గబగబా కొమ్మలన్నీ కదలిపోయినవి. నిద్రలో ఉన్న కొమ్మల్లో కోతు లన్నీ మేలుకుని గందరగోళం చేస్తున్నవి. "కోతిపిల్లేమో, నిద్దట్లో పట్టు జారి పడిపోయిం" దన్నది ముసలావిడ. "శివశివా! పాపం!" అని పడిచెక్కమీద చేతులాని కాలువలోకి వంగి చూసింది. తూరుపుచిన్నది. పడవ అప్పుడే ఆచోటు దాటిపోయినది. క్రొని నీళ్లలో

ఎవరో ఈదుతూఉన్న చప్పుడు వినబడింది. మరి కాసే పటికి కోతుల కిచకిచలు, కొమ్మల గలగలలు తగ్గిపో యినవి."

"చచ్చిపోలేదు. ఈదుకుని గట్టెక్కిన ట్టుంది. పాపం!" అన్నది ముసలమ్మ.

"దాని తల్లెంత ఏడ్చునో నమ్మా, పాపం!" అన్నది రెండోమనిషి.

"అవు నమ్మా! కోతి అయితే ఏం కొండము చ్చైతేనేం, ఎవరికడుపు వారిది."

"అదే మనుషులైతే ఇంకేం వుందండి ఆశ? ఈపాటికే బుడుంగుమందురండి."

"అందుకనే, నోరూ వాయీ లేనిజంతువు కన కనే అన్ని ఉపాయాలూ పుట్టుకతోనే పెట్టేసు శ్రీ మన్నారాయణమూర్తి."

"శివుడాజ్ఞ లేందే చీమన్నా కుట్టదన్నారండి" అన్నది, తనుకూడా ఏదో మాటాడాలి గదా అని, రెడ్డి పిల్ల. కాసేపు వారు మాట్లాడలేదు. శ్రీరంగనీతులు, శివ పురాణం ఆంతటితోనే ఆగిపోయినవి. ముసలమ్మగారు ముభావంగా ఊరుకున్నది. ఆకోతిపిల్లసంగతి ఆవిడ ఆలోచించినట్టే లేదు. ఆచిన్నదిమాత్రం నివ్వెరబోయి నది. ఎవరో "కడుపులో చెయ్యొట్టి కలిపేసినట్టు" కల వరపడుతూ ఇంకా నుంచునే చూస్తున్నది. నిద్రపోతూ ఉన్న ప్రయాణీకులికి చచ్చి బతికిన ఆకోతిపిల్లసంగతి ఎందుకు? శివనామం విని విష్ణుజపం చేసుకుంటూన్న ముసలమ్మకుమాత్రం ఎందుకు? ఈపిల్లమాత్రం ఆదృశ్యం మర్చిపో లేకపోయినది. అస లది ఎందుకు జారిపోవాలి. ఏమో తనకి ఏం తెలుసు? ఎవరికిమాత్రం ఏం తెలుసు? చిన్నప్పుడు వాళ్లమ్మమ్మ చెప్పింది, కోతిపిల్ల పట్టు జారి విడిపోతే తల్లి దాన్నింక తాకదని. నిజమేమో. అన డమే గాని ఎవరు చూశారు? అంతవిచిత్రం వుంటుందా ఎక్కడన్నా? ఏమయినా సరే, కన్నతల్లి ఊరుకోలేదు. తనకళ్లముందు ఆపసికూన కీచుకీచుమని ఏడుస్తోంటే ఎంత కోతి అయితేమాత్రం ఊరుకుంటుందా? తీసు కుంటే తక్కిన కోతులన్నీ పీకి చంపేస్తాయేమో! తన ప్రాణమన్నా యిస్తుంది గాని కన్నపిల్లని చంపుకుం టుందా? అని ఈవిధంగా తర్కవితర్కాలు చేసు కుంటూ నుంచున్నది. ఆమనిషిలో అప్పుడు చలనం లేదు. గుడ్డి లాంతరు వెల్తురులో ఆమెనల్లనివళ్లు నిగనిగలాడు తూన్నది. ముతకగా వున్న చీరె పమిటెకొంగు చాటున ఆవిడగుండె కొట్టుకొంటూన్నది. ఆపిల్లవక్షము చిన్న కెరటంలాగున అలలుగా ఊగుతూ ఉన్నది. మధ్యమధ్య చేతులతో ఏదో అక్కడ బాధగా ఉన్నట్టు నిమురు కొంటూంది. తల కొంచెం అటూ ఇటూ కదిలినప్పుడు ఆముఖంలో కళ్లుమాత్రం దీపంముందు మిలమిలలాడుతు న్నవి. మాట్లాడినప్పుడు దీనంగా ఉన్నది. కేవలమూ ఏడ్చినట్టుంది కాని, ఏడవడం లేదు. చూడగానే ఆవ్యక్తి దూరపుప్రయాణం చేసినట్టూ, దుఃఖాల పాలైనట్టు స్పష్టముగా తెలుస్తూన్నది. తెలుఃపరాని, తెలుపలేని అవ్య క్తపు టుద్రేకములు ఏవో ఆహృదయములో దహించుకు పోతూన్నట్టు చూచాయగా తెలుస్తూంది. ఆచిన్నదాని సర్వవైఖరీ సానుభూతికోసం ప్రపంచాన్ని దేవురిస్తోన్న ట్టున్నది. పెద్దవయసులో రేచీకటి గమ్మి ముసలావిడకు కొంచెం ఎల్లాగో ఉన్నా తనయెదుట ఉన్నవ్యక్తి ఒక నిర్భాగ్యురాలని తట్టలేదు. అయినా కొంచెం తోచక, కొంచెం ఎదురుగా మనిషి ఉన్నప్పుడు వూరుకోలేక' "ఏ వూరమ్మా" అన్నది. ఆపిల్లకు వినబడలేదు. "ఓ అమ్మాయి, నిన్నే."

"ఏమిటండి?"

"ఏవూరూ అంట."

"ఏవూరని చెప్పమన్నా రమ్మా?"

"నే చెప్పమన్నవూరు చెబుతా వేమిటి? అస లేవూరో అని అడిగాను. పూర్వోత్తరపుదాన్ని, తల్లీ! నా కేమీ చమత్కారాలు చేతకావు."

"శమత్కారం కాదండి పెద్దమ్మగారు. నా గ్రహశారం అని మనవి చేస్తానండి."

"ఇంతచిన్నతనంలో అన్నికష్టా లెక్కడపడ్డావు, నాతల్లీ? చూస్తే ఇరవైయేళ్లు లేవు. 'నా'అని చెప్పు కునేటందుకు ఇంతప్రపంచంలో ఊరే లేకపోయిందా?"

"'నా' అనేవో ళ్ళోరుంటే ఊళ్ళేలినంత ఫల మండి."

"ఏ అమ్మా, ఏనాన్నా కని పడేశారు తల్లీ, నిన్నూ? ఇంతమంది ఉండగా నీ ఒక్క ప్రాణమే బరువై పోయిందా అందరికీనీ?"

"................"

"ఏవూరునిం చొస్తున్నావు?"

"రంగాన్నించండి."

"అదుగో అల్లా జెప్పు. సర్వకష్టాలూ అక్కడే ఉన్నాయి ఈరోజుల్లో. శుభంకోసం వెడితే కష్టం యెదురుగా వచ్చిందిట. ఏదో నాలుగుడబ్బులు చేసుకుందామని అక్కడికి పోతే, వాళ్ళ కొచ్చింది పోయే కాలం. అయితే వొచ్చేస్తున్నారుటగా అక్కణ్ణుంచి మనవాళ్ళంతా?"

"మనిష్ట మేంటండి? ఆళ్ళే ఎల్లగొట్టేశారండి. ఏదైనా ప్రాణం తీపు గావండి, చచ్చినాళ్లు చావగా దక్కినాళ్లు తిరిగొచ్చేశారండి."

"మరి మాఊర్నుంచి పోయినవాళ్లు చాలకాలం కిందే తిరిగొస్తే మీ రింతఆలస్యంగా వొస్తున్నా రేం?

"మేం వెవరండి? నే నొక్కదాన్నే నండి" అని చెబుతూ చెప్పలేక ఆపిల్ల పొడిదగ్గు దగ్గింది.

"పోనీ నువ్వే, ఇంతఆలశ్యంగా తిరిగొచ్చా వేం?"

"ఆడే వుండిపోదా మనుకున్నానండి. మ రుండ నియ్యలేదండి. తండ్రి! ఆయన లేరండి, నారాయణ రావుగారు, బలవంతంగా అంపర్నీ పంపించేశారండి. అయినా ఇక నుంటే కొరింగాళ్లని బతకనిచ్చేటట్టు లేదం డాళ్లు."

"అస లెందు కొచ్చిం దీరగడ?"

"ఏం లేదండి, వడ్లగింజలో బియ్యపుగింజండి. ఆదేశపాళ్ళంతా సమ్మెకడితే మనోళ్లు తక్కువధరకి పని కెళ్లారండి."

"వీ ళ్లెడితే వాళ్ల కెందుకూ?"

"కూలి నష్టంకాదండి ఆళ్ళకి? కూలిసంఘానికి మర్యాద లేదండి? సావుకారికి పనిమనిషి లోకువైతే బతకనిస్తాడాండి మళ్లీని? అస లింక రాబోయేరాజ్యమే పనివోళ్లదంటండి. ఇంతకీ మనవాళ్లు చేసిందికూడా బుద్ధి తక్కువేనండి."

"అదేమన్నమాట, పోట్లాటన్నప్పుడు రెండిందాల లోటుపాట్లుంటాయి. మనవాళ్ళనిమాత్రం ఏమనంటాం మనం? ఆడవాళ్ళకి తెలియనిసంగతులు అనేకం ఉంటాయి."

"మీరు శెలవిచ్చినమాటా నిజమేనండి. కాని ఈ సంపర్భంలో ఇంతేనండి. నేనుమాత్రం పనిమనిషిని కానేంవిటండి? అందుకని మనవి జేస్తానండి."

"పోన్లే, ఎవ ళ్లెల్లా పోతే మన కెందుకు? బతుకుంటే బలుసా కన్నట్టు దేశం కాని దేశంలో, ఎక్కడో కాస్తప్రాణం వాళ్ల చేతులో హాకీ అనకుండా, ఎవరింటి పట్టున వాళ్లు కలో గంజో తాగి పడిఉండొచ్చు. పాపిష్టిడబ్బు సంపాదిస్తే ఏం, లేకపోతే నేం. బతికున్న నాలుగురోజులు సుఖం లేకపోయాక?"

"ఇల్లూ వాకిలీ లేనివాళ్లసంగ తేం చెబుతారండి?"

"అదేంవిటమ్మా మరీ అంతశోద్ధంగా చెబుతావు? ఇల్లే లేకపోతుంది? కట్టుకున్నవాడు నువ్వూ ఎక్కడుంటే అక్కడే ఇల్లు."

"అదుంటే ఈ ఆపశోపా లెందుకండి? అందర్నీ ఆయముళాళ్లకే వప్పగించానండి. నాకర్మం..."

ఇంతలో ఆపిల్లకు పొడిదగ్గు వచ్చింది. మాట్లాడ లేకపోయింది. పక్కన ఉన్న బస్తామీద చతికిలబడినది. వెంటనే ఆబస్తామీదే వొరిగిపోయింది. ఆపిల్ల ఏడుస్తోంది. ఇంతవరకు ఈమనిషివిషయమై కొంచెం అపోహలో ఉన్న ముసలమ్మమనస్సు చలించినది. "అయ్యో, పాపం మంచిదే పిల్ల" అనుకున్నది. ఇంక ఊరుకోలేక వోదార్చింది. "అయ్యో! అయ్యో! ఇంతట్లోనే దుఃఖం ముంచుకొచ్చింది. నీ కెన్నికష్టాలు నెత్తిన బడ్డాయో

నమ్మా? ఊసు పోక కదిలించాను. తలుచుకునేసరికి కడుపు చెరువైపోయింది గావునే తల్లీ?"

ఆ అమ్మాయికి ఊరడించే సహృదయురాలు కనబడేసరికి మొదటితెర దుఃఖం కొంచెం ఆగింది. కళ్లు తుడుచుకుని గొంతుకు సవరించుకుని, "మీ రేం చేశారు దొడ్డమ్మగారు? ఎవరికర్మని కెవరు కర్తలు? చెప్పుకుని ఏడ్చేటందుకుకూడా ఎవరూ లేక ఎవరన్నా మాట్లాడితే చాలని నే నున్నా నమ్మగారు మొహంవాచి. ఒకమాటన్ని కష్టాలు వెళ్లబోసుకుంటేనన్నా బరువు తగ్గుతుంది."

"గుండెనిబ్బరం గలదానవు గనక నెట్టుకొచ్చావమ్మా. ఇదే మా బ్రాహ్మణపిల్లలైతే కడుపుబద్దలై చచ్చేవారు, ఏ నుయ్యో గొయ్యో చూసుకుని."

"కష్టాలొస్తే ఎవరన్నా భరించాలండి. అంతకంటె చేసే దేంవిటండి?"

"అదీ నిజమేనమ్మా! మళ్లీ నిమిషాని కొచ్చే దేంవిటో తెలియదుగదా!"

"ముమ్మాటికీ నిజంవండి. సరిగ్గా రెణ్ణెల్లక్రితం కష్టం అంటే ఏంవిటో ఎరగనండి. నా కేం ఫరవా అని తలయిసురుగా తిరిగేదాన్నండి. మాయమ్మని, మానాన్నని, యెరగనే యెరగను గదాండి. మాయమ్మమ్మ పెంచీ పెళ్లి చేసిందండి."

"ఏవూ రిచ్చా రమ్మా?"

"మా మామయ్యో నండి—పొట్ట నెట్టుకున్నా రాయములాళ్లు. ఆ రంగంగడ్డలో రాసింది గావున్నండి గండం. బుద్ధెరిగాక మామయ్య నిడిచిపెట్టుండలేదండి. చిన్ననాటినుంచి ఓకంచంలో తిని ఓదిక్కున పడుకున్నామండి. ఈ పోలాలమావాశకి సరిగ్గా మూడేళ్లవుద్దండి రంగాని కళ్లి. మూడేళ్ల బతుకూ మూన్నాళ్లముచ్చటైపోయిందిగదా! పదినెల్లపిల్లాడండి. మళ్లీ తండ్రేనండి, ఆణ్ణి చూసుకునేటందుకూడా ప్రాప్తి లేకపోవాలాండి?"

"ఎన్నాళ్లు విచారిస్తే ఏం లాభం? పోయినవాళ్లకి మళీ ప్రాణం పొయ్యలేంగదా! ఆర్చేవి తీర్చేవి, ఓనాటివి, రెన్నాళ్లవీ అయితే అనుకోవచ్చు, ఎల్లకాలం బతుకు బతుకంతా ఉండేవాట్ల ఉస్సురని వాపొయ్యడం తప్ప మనం చేసే దేముంది? మరీ అంత విపరీతంగా, కట్టుకున్న మొగుడూ, కడుపున గన్న బిడ్డా ఇద్దర్లో ఒకరన్నా ఉండకుండా పోవాలి?"

ఆసమయంలో ఇందాకా ఏడ్చిన చంటిపిల్ల ఏడ్పు మళ్లీ వినబడినది. రెడ్డిపిల్ల మళ్లీ ఉలిక్కిపడింది. తెల్లబోయి చీకట్లోకి చూసి ఆలోచిస్తూన్నది. పెద్దప్రాణం. అందులో ఆడది. ఈపిల్ల పడే హృదయవేదన ముసలమ్మగారు గ్రహించినది. దిక్కుమాలిన పక్షి, దీన్ని ఈవిధంగా వదిలెయ్యకూడ దనుకున్నది.

"ఇదుగో పిల్లా, నీపే రేమిటే అన్నావు?"

"మాణిక్యంవండి."

"అయితే, మాణిక్యం, ని వ్విప్పు డెక్కడి కెడదామని?"

"మాయమ్మమ్మగారి ఊరండి?"

"మీఅమ్మమ్మ ఉంటే ఇకనే. ఫరవా లేదు, పాపం."

"అమ్మమ్మా లేదు, కొమ్మమ్మా లేదండి. మేం దేశ మిడిచిపోక మునుపే పోయిందండి మాయమ్మమ్మ."

"మరి ఇక నక్కడి కెందుకు నువ్వు?"

"నే నెరుగున్న ఊరది కాక మరి లేదండి. ఇంకేం చెయ్యనండి?"

"మావూ రొస్తావా తీసుకెడతాను?"

"నా కన్ని వూళ్లు సమానమేనండి. ఓవూ రెక్కువ లేదు, మరోవూరు తక్కువ లేదు. ఎక్కడుంటేనన్నడిగేవా రెవరండి? ఇల్లాగే ఎక్కడో తల దాచుకుంటే ఎప్పుడు విసుగు పుడితే అప్పుడే వుందండి దారి."

"ఏదారి?"

"గోదారండి. నాబిడ్డ, నాదేవుడూ ఎక్కడుంటే అక్కడికే నేనూ పోతానండి."

"చిన్నతనంచేత అల్లా అనిపిస్తుందమ్మా. ఆఘాయిత్యపుమాటలు అనుకోకూడదు. దిక్కు లేనివాళ్లకి దేవుడే దిక్కు. నీ కొచ్చిన భరవా ఏమిటో చూస్తాను నాతో రా."

"పెద్దోరు. మీకంటె నా కెక్కువ తెలుస్తదాండి? ఆమాత్రం ధైర్యం చెప్పి సలహా ఇచ్చేవాళ్లు లేక నేనండి నాప్రాణం అడిలిపోయింది."

చంటిబిడ్డఏడ్పు మళ్లీ వినబడింది.

ఆఏడ్పుతో ఆచిన్నదానిప్రాణం లేచివచ్చింది. మళ్లీ వెంటనే ఎక్కడికో పోయింది. ఇరవయిమూడు రోజు లయింది చంటిపిల్లఏడ్పు విని. తనకడుపుని కనుక్కుని ఏటి కేడాది పెంచి గంగలో కలిపింది. పోనీ మొగుడు పోతే అతనిపేరుమీదుగా కొడుకుని పెంచుకుని ఏహూలో నాలో చేసుకుని జీవయాత్ర సాగిద్దామనుకుంటే, అదికూడా కరువయిపోయింది. తన కెవరు ప్రపంచంలో ఇంక? ప్రపంచానికి త నెవరు? మాణిక్యం అనేమనిషి ఎందు కింక? ఒక దిక్కు మాలిన ఇల్లాలు, ఒక కడుపుగాలిన తల్లి, చచ్చినావకటే, బతికున్నావకటే, న వూరు—తనవూ రెక్కడ? వాళ్లమ్మమ్మ తననీ, తన మామని పెంచిన పల్లెటూరు వెడితే ఆచచ్చిపోయిన కాతర్లేని ముసలిదాని రంగమెల్లిన మనుమరాలని ఆదరించేవా రెవరూ? ఆచీకట్లో, ఆనల్లనినీళ్లలో ఎవరికీ తెలియకుండా పడవలోంచి జారిపోతే ఏం? లోకానికి నష్టమేంవిటి? తనకన్నీళ్లు కాల వయితే ఒకకాలువ నష్టం. తనకడుపు చెరు వైతే ఒకచెరువు నష్టం. ఒకదౌర్భాగ్యురాలు లేకపోవడం ప్రపంచానికి లాభం. ఒకదుఃఖం అయితే అనుభవించవచ్చు. గోరుచుట్టుమీద రోకటిపోటన్నట్టు ఒకదానిమీద వకటి. పోనీ, సంసారసుఖం అంతేచా లనుకుంటే కడుపునికని చేతులతో ఏటికేడాది పెంచి, వళ్లో పాలు తాగే పిల్లాణ్ణి చూసుకునే సౌఖ్యంఅన్నా ఉంచకూడదు? ఇరవయిమూడురోజు లయింది బిడ్డముఖం చూసి, ఆఏడ్పు విని, ఆచిన్నచేతులు తనవంటికి తగిలి, ఆ పళ్లు లేని బోసినోరుతో తనపాలు తాగి. ఇరవయిమూడురోజులనుంచి పొంగిపోయే దుఃఖంతో ఆపాలుకూడా పొంగిపోతున్నాయి. ఎవరికి తెలుస్తుంది ఆబాధ. ఒళ్లో బిడ్డ వాలికిపోయిన తల్లిప్రాణం తప్ప సానుభూతి చూపించడానికి శక్తు లెవరు? ఆకలికి కడుపు ఓర్వలేనట్టు, ఈ వింతఉద్రేకానికి తల్లిప్రాణం ఓర్వలేకపోయింది. మానవప్రపంచంలో ఏయంత్రంవల్ల, ఏతంత్రంవల్ల, ఆలోటు తీర్చగలరు? మనుష్యులు అనుకునేటట్టు మందబుద్ధులయిన పశువు లయితే, ఏ చేత పెయ్యో చేసి తనకూడ అనుకుని అది చేపినపాలు దగా చేసి పితికి మనం తాగెయ్యవచ్చు. కాని బుద్ధిగల ఈమనిషికి మారుమం దేది? ఇంతకష్టం మనకి కలిగించే బుద్ధి ఉండడంకంటె లేకపోవడం సుఖం కామూ? తనవళ్లో పడుకుని, కాళ్లు ఆడిస్తో, చేతులతో శరీరం నిమురుతో, పమిటకొంగులోంచి దోబూచులాడుతో, పిల్లవాడు తాగవలసిన పాలు, తన చేతులారా పిండి మట్టిపాలు చెయ్యవలసిన అవుసరం ఏతల్లి భరించగలదు? లేక తన హృదయంలో ఈపొంగుబాలు దాచుకుని ఆబాధ ఏతల్లి భరించగలదు? పిల్లలతో తల్లుల్ని, తల్లులవళ్లో పిల్లల్ని చూచినప్పుడల్లా ప్రాణం పోతుందే! ఎక్కువైన తల్లి తన కో శిశుదానం చేసుకోకూడదు? అనుకోవడమే గాని ఎవరికిమాత్రం పిల్ల లెక్కువ? అని ఏమేమో ఇదే విధముగా మాణిక్యం మనసులో కుళ్లిపోతూన్నది.

పడవలో పిల్లఏడ్పు ఆగలేదు. అంతకంతకు ఎక్కువైపోతూంది. కడుపు చెక్క లయ్యేటట్టు బస్తాల చాటునుంచి ఏడుస్తోంది బిడ్డ. మాణిక్యం శరీరంలో ఒక్కొక్కఏడ్పు ఒక్కొక్కశూలంలాగున తగులుతూన్నది. సగం ఆపిల్ల అవస్థ చూసి భరించలేక, మరిసగం తనస్వంత అవస్థ జ్ఞప్తికి వచ్చి ఆ రెడ్డిపిల్ల మహాక్షోభ అనుభవిస్తూంది.

పడవలో ఎవరికీ నిద్రపట్టడం లేదు. ముసలమ్మగారికికూడ విసుగువేసింది. ఇంక ఊరుకోలేక, "ఎవరమ్మా, మాయమ్మతల్లి, ఇందాకణ్ణుంచి ఆవరసని ఏడుస్తూంటే ఏం చేస్తోంది తల్లి? అదేమినిద్ర మాయనిద్ర? కాస్త అడ్డాల్లో వేసుకోకూడదూ? ఓమాటు నమలబెడితే ఊరుకోదూ పిల్ల?" అంది.

ప్రయాణీకుల కందరికీ ముసలమ్మ మంచిమాటే అన్నదనిపించినది. కాని ఆమాట ఆతల్లికి వినిపించినట్టు లేదు. వినిపించినా వినిపించకపోయినా, పిల్లో పిల్లాడో ఏడుపుమాత్రం మానలేదు. వెక్కి వెక్కి ఒకటే యేడ్పు.

"ఏగాలో, ఏధూళో నమ్మా. బిడ్డడిలిపోతోంది పాపం!" అన్నది మాణిక్యం.

"అవునమ్మా, ఏదృష్టో, ఏదోషమో! అల్లా ఏడవకూడదు చంటిపిల్లలు."

"మరి అప్పుడప్పుడల్లా పోరుపెడతారండి పిల్లలు. ఏంచేసినా ఊరుకోరండి."

"కని పెంచిందానవు కనక తెలుసునమ్మా కష్టనిష్ఠూరా లన్నీ. అయ్యో! అయ్యో! ఇంకా ఊరుకోదేం, ఆపిల్లో పిల్లాడో? కాస్త తీస్తావు, అటెళ్లి రెండు మంత్రంముక్కలు చెబితేనన్నా తగ్గుతుందేమో?"

"అంతకన్నానాండి. నేనుకూడా అందా మనుకుంటున్నానండి ఆసంగతే. ఊరుకోబెడితిరాంటే మీ పుణ్యం ఈరాత్రి."

"మనచేతులో ఉన్నదాని కేంలోటమ్మా. పద అదీ చూద్దాం."

"అందరిమనసు అల్లా ఉంటుందాండి మరి? ఎవరెల్లా పోతే ఎవురికి కావాలండి? మనసు మంచిదవాలండి అసలు."

వారు వెళ్లేసరికి అక్కడ ఒకవింతదృశ్యం. ఇంత వరనుంచి ముసలమ్మగారు మందలించిన తల్లి అక్కడ లేదు. అక్కడే కాదు, ఎక్కడా లేదని నెమ్మదిమీద వాళ్లు గ్రహించారు. కొంచెం దళసరిగా గుబురుగా పెరిగిన పల్లెటూరిక్రాఫింగుతో చొక్కాచేతులు పైకి తీసుకుని, కాళ్లమీద పడుకుని ఏడుస్తూన్న పిల్లవాణ్ణి సముదాయిస్తూ ఒకపురుషవ్యక్తి ఉన్నది. ఎంత తంటాలు పడినా పిల్లవాడు ఊరుకోడు. పక్కన రెండుమూడు చిన్నెగిన్నెలు, చెంచా, వేడినీళ్లసీసా, పాలబుడ్డి, వగయిరా సరుకు లన్నీ పెట్టి ఉన్నాయి. పిల్లవాడు ఒకటే ఏడ్పు. కడు పక్కలించుకుపోయింది. డొక్క లెగరవేస్తున్నాడు. వెళ్లిన ఆడవాళ్లిద్దరూ నోటమాట లేకుండా నిలువబడిపోయినారు. తల్లి ఉన్నదని భావించి, తానన్నమాట లన్నీ జ్ఞాపకం వచ్చి ముసలమ్మ చిన్నబోయినది. ముసలమ్మగారి పశ్చాత్తాపముకంటె, పిల్లవాణ్ణి సముదాయించలేక ఆమగవాడు పడే అవస్థకంటె, పిల్లవాడు ఆకలిచేత ఏడుస్తూ పడేబాధకంటె, మాణిక్యంస్థితి కష్టంగా ఉంది. ఆవిడ శరీరములో ఉన్న సర్వరక్తనాళములూ, ఆపాదామస్తకమూ, జల్లుమనిపోయినవి. అని ఊరుకోలేదు. అల్లా అంటూనే ఉన్నాయి. తల బరువైపోయింది. కాళ్లు చేతులు వణికిపోయినవి. పిల్లదుఃఖం తల్లికి తెలుసును. తల్లి లేని పిల్లవాడి కడుపుబాధకంటె పిల్లపోయిన తల్లి కడుపుబాధ అధికం.

పాపం! ఆమగవాడు వీరిని చూసినట్టు లేదు. చూసినా, మగవాడు, ప్రస్తుతస్థితిలో తనంతట తానుగా పరాయస్త్రీలను ఏమని పలుకరిస్తాడు? నివ్వెరపాటు అణిగినతరువాత ముసలావిడ ధైర్యంచేసి మాటలు ప్రారంభించినది.

"నేను పట్టుకుంటాను నాయనా. నువ్వు పొయ్యి" ఆపురుషుడు తల యెత్తేసరికి ఆవిడ మరింత తెల్లబోయినది. పూర్వపరిచితుడే.

"మాదిరెడ్డివారి రామన్నవు గాదు నాయనా నువ్వూ? విన్నాను నాయనా, విన్నాను. కన్నుల పండువగా ఉండే నీసంసారం ఎంతలో చితికిపోయిందీ! నీప్రారబ్ధమే ఇల్లా కావాలి! నిన్న గాక మొన్న గడపలో కొచ్చిన పిల్ల అదే పోవాలీ! చిలక, బంగారు చిలక. అంత బుద్ధిమంతురా ళ్లుండరమ్మా. పోయింది పోగా నీప్రాణానికీ పసికూ నొకడు. ఎంత పోట్లాడుకుని ఎంత విరోధా లైనా, ఇదివర కెంత రాకపోక ల్లేక పోయినా, ముతవతల్లి తీసుకెళ్ల కూడదూ? కూతురు పోయాక, కూతురుబిడ్డకంటె కావలసినవా ళ్లెవరూ?" అని, ఓదార్చడం, సముదాయించడం, సలహా ఇవ్వడం అన్నీ ఒకఉపన్యాసంలోనే చెబుతూంది ఆవిడ. ఈవిడ మాటలతో పసిబిడ్డ ఏడ్పు మానలేదు. రామన్న దుఃఖం తీరలేదు.

"హా. లేవ్వూ?"

"పాలు కావండి, ఇదేదో 'హార్లి'క్సండి. సీసాలో నీళ్లు చల్లారిపోతే ఎల్లాగా కలపడం అని ఆలోచిస్తున్నానండి."

"అమ్మో, పడవలో, చుక్కానిదగ్గిర పోయిలో నిప్పు లుంటాయి. వెచ్చజేసుకుని రా, నాయనా, దబ్బుని; పిల్లాడిప్రాణం అడలిపోతోంది. ఇలా తే, పిల్లాణ్ణి నేను పట్టుకుంటాను." రామన్న గిన్నెలు తీసుకుని చుక్కానిదగ్గిరకు వెళ్లినాడు. పిల్లవాడు ముసలమ్మ చేతుల్లో ఏడుస్తున్నాడు. మగవాడు అవతలకు జారగానే మాణిక్యం మనసు ఊరుకోలేకపోయినది. గభుక్కుని చటికిలబడి, ఏమీ మాట్లాడకుండానే పెద్దావిడ చేతులో పిల్లవాణ్ణి లాక్కుని వళ్లో వేసుకున్నది. ఇంతసేపటినుంచి అంత గందరగోళంచేసిన ఆచిన్నపిల్లాడు మరుక్షణంలో నిశ్శబ్దం అయిపోయినాడు. తనతల్లి బతికున్నపుడు వళ్లో పడుకుని చన్ను గుడిచి పాలు తాగడానికి అలవాటుపడ్డ ఆచిన్నబిడ్డ ఆత్రంతో పాలు తాగుతున్నాడు. తనబిడ్డ బతికిఉన్నప్పుడు వళ్లో పెట్టుకుని, చన్ను గుడిపే పాలు ఇవ్వడానికి అలవాటుపడ్డ తల్లి ఆత్రంతో పాలిచ్చినది. అరవయిసంవత్సరాలు నిండినా తనయావజ్జీవమూ ఇటువంటిదృశ్యము చూడని ముసలమ్మ నిర్ఘాంతపోయింది. ఎందుకో అమితఆనందం అనుభవించింది. ఇంత విపరీతముగా ఉన్నా ఆదృశ్యంలో అసామాన్యం ఏమీ ఆవిడకు కనబడలేదు. ఎటువంటి వ్యవహారంలోనయినా, ఆలోచించకుండా, అమాంతంగా, అభిప్రాయం వెలిబుచ్చేటటువంటి మనిషి, ఏదో ఆలోచిస్తూ కళ్లప్పజెప్పి చూస్తున్నది. తల్లీబిడ్డ లిద్దరూ వాళ్లలోకంలో వాళ్లున్నారు. వాళ్లకి గొడవే అవుసరములేదు. "నీకోసమే సుమా ఏడ్చాను" అన్నట్టుగా పిల్లవాడు ఊరుకున్నాడు. "నీకోసమే నాయనా, ఇంత ఆవేదనపడ్డాను" అన్నట్టు తల్లి సంతుష్టిగా పాలిచ్చింది.

రామన్న వస్తాడేమో మాణిక్యం సిగ్గుపడుతుందని ముసలావిడ పడిచెక్కదగ్గిరకు వెళ్లి అతన్ని ఆపడానికి నుంచున్నది. ఆ కాచిననీళ్లు కాసిన్ని తొణికి పోకుండా జాగ్రత్తగా పట్టుకుని రామన్న వచ్చాడు. "ఊరుకున్నాడాండి" అని అడిగినాడు ఆదుర్దాగా. "పోయినతల్లి లేచి వచ్చినట్టుగా ఆ మాయిల్లాలు ఒళ్లో వేసుకుంటే ఊరుకోడు నాయనా?" రామన్న ముఖం విప్పారింది. అతని హృదయంలో ఉన్న బరు వంతా జారిపోయింది. పాలక్కడ పెట్టి, "అబ్బ, మీధర్మమండి అవ్వగారు" అన్నాడు. "నే నేం జేశాను నాయనా! అదుగో ఆపిల్ల ధర్మం" అంది ముసలమ్మ. "వెయ్యివేలదణ్ణాలండి. మీ కడుపున పుడతానండి మళ్లీ జన్మాన." "దాని కేం గాని ఇనుగో..." అని ముసలావిడ రామన్నతో దీర్ఘంగా ఏవో గుసగుసలు సాగిస్తూంది. అత నంతా వింటున్నాడు. వాళ్లిద్దరూ చాలాసేపు అల్లాగే మాట్లాడినారు. కడుపునిండిన పిల్లవాడు నిద్రపోయాడు. కడుపుబాధ తగ్గిన తల్లీకూడా, తన పోయినబిడ్డ లేచి వచ్చినంత సంతోషపడి పిల్లవాణ్ణి పక్కలో వేసుకుని అక్కడే వొరిగింది. నిద్రబద్ధకంగా ఉన్న ప్రయాణీకులకెవరికీ ఈసంగతి పట్టలేదు. ఏడుపు తగ్గడంతోనే వాళ్లంత నిద్రపోయినారు.

"తమ దయాధర్మభిక్షం అనుకుంటాను దొడ్డమ్మగారు" అన్నాడు రామన్న.

"దయేమిటి నాయనా, చిన్నతనాంనుంచి ఎరుగున్నదాన్ని ఆమాత్రం చెయ్యకూడదమూ" అన్నది ముసలావిడ.

తరువాత రామన్న పడవటాపుమీదికి వెళ్లి హాయిగా చుట్ట కాల్చుకుంటూ కూచున్నాడు.

పడవ చాలాదూరం సాగింది. వెలొడిచింది. చెట్లఆకుల్లోనుంచి-లేతవెన్నెల మాణిక్యంమీద, పిల్లవాడిమీద పడినది. చల్లనిగాలి వీచినది. చలి వేస్తే మాణిక్యం కొంచెం మెదిలి పమిటకొంగు పిల్లవాడికి సరిగ్గా కప్పి చెయి వేసుకుని పడుకున్నది. కొంచెం మెళుకువ చూసి ముసలమ్మగారు మాణిక్యందగ్గిర కూర్చుని మళ్లీ ఖబుర్లు వేసినది. మాణిక్యం పడుకునే జబాబు చెబుతున్నది. "మరీ, మాణిక్యం, మీకులంలో, మారుమనువు లున్నాయి కామా?"

"ఓకులాన్ని లేవేంబిటండి, ఈరోజుల్లో?" అని మాణిక్యం పిల్లవాణ్ణి అటునుంచి ఇటు వేసుకుని ఒత్తిగిలి పడుకున్నది.

"జంభై లే జోతులంగరి"అని పడవవాళ్లు పాడుతున్నారు. మువ్వలకఱ్ఱ చప్పు డౌతూంది. ఇలకోడి కూస్తూన్నది. పడవకూడా నడుస్తూనే ఉన్నది.

౨

తెల్లవారింది. పడవ అజ్జరంరేవులో ఆగిఉన్నది. పైరగాలి హాయిగా విసరుతూన్నది. వాలుపడవ గనుక లాగ నవసరము లేకుండా తెరచాప విప్పితే గాలివిసురికి నడుస్తుందని సరంగు డమానుతాడు లాగుతున్నాడు. టాపుమీద కళాసులు డబడబా చప్పుడు చేస్తున్నారు. మాదిరెడ్డి రామన్న కిర్రుచెప్పులజోడు గట్టుమీదికి విసిరి తనొక్కడు ఓఅంగలో గట్టుమీదికి వెళ్లి జోడు తొడుక్కుని వుంచున్నాడు. అటూ ఇటూ చూసి పడవవెనకవేపు వెళ్లి "ఎవరోయ్, సరంగు? పడిచెక్కమీంచి కాస్త బల్లెయ్యండి, పిల్లలతో ఆడవాళ్లు దిగాలి"అన్నాడు. బల్ల వేసినతరువాత మాణిక్యం పిల్లవాణ్ణి బుజంమీద ఓచేత్తోను, కాళ్లదగ్గిర చీరకుచ్చెళ్లకొంగు మరోచేత్తోను పట్టుకుని దిగింది. రాత్రి అంతా కొంచెం ఇంచుమించు జాగారం జేసిన ముసలమ్మగారికి చల్లగాలిలో అప్పుడే కాస్త కోడికునుకు పట్టినది. కొంత సిగ్గువల్ల, కొంత అభిమానంవల్ల, మరికొంత ఆవిడ నిద్రపోతూన్న దన్న ఆలోచనవల్ల, మాణిక్యం ఆవిడతో చెప్పకుండానే పడవ దిగింది. రెడ్డి రామన్న కొంచెం అటుగా వెళ్లి వేకువజామునే ఎక్కడికో వెడుతూన్న మాదిగవాణ్ణి పిలిచి, "ఆరేయ్, యెంకాయ్, రెండు పలుదోంపుల్ల లందుకోరా"అని అని కోయిస్తున్నాడు. మాణిక్యం చంటిబిడ్డను వళ్లో వేసుకుని గట్టుమీద పడవలోంచి దింపిన సామాన్లలో ఓపెట్టెమీద కూర్చుంది.

తెరచాప లేచినది. పడవ రేవు విడుస్తూండగా ముసలమ్మగారికి మెళుకవ కలిగింది. గట్టుమీద తల్లీ పిల్లవాడు, దూరంగా, వేపచెట్టుకింద మాదిరెడ్డివారి రామన్న కనబడ్డారు. "శలవండి, దొడ్డమ్మగారు" అన్నది మాణిక్యం. ముక్కుమీద వేలు వేసుకుని నిర్ఘాంతపోయి "మంచిది" అన్నది వైష్ణవావిడ.

మాదిగవాడితో బండి ఎడ్లసంగతి మాట్లాడుతో గబుక్కుని ఆగి మాణిక్యందగ్గిరకు వచ్చాడు. రామన్న, ఆవిడచుట్టూ ఏదో సామాన్లలో ఏదో వెదికితే కనబడలేదు. చెయి ఝూడించి వేలు కర్చుకుని, "అన్నన్నా, పాలబుడ్డి మర్చిపోయాం" అని మళ్లుపులో ఉన్నపడవకేసి పరుగెత్తి వెళ్లిపోయాడు. మాదిగవాడు అమ్మగారికి పలుదోంపుల్లలు అందించి బండికోసం వూళ్లోకి వెళ్లినాడు.

కాలవగట్టుమీద సరుగుడుచెట్లు 'జుంయ్యి'మని సంగీతం పాడుతున్నాయి. లేతమామిడిపూతవాసనలలో ఎక్కడో కోకిల కూస్తూన్నది. పాలు తాగుతూన్న పిల్లవాడు మానేసి తలెత్తి తల్లికేసి చూసి బుగ్గలు సొట్ట పడుతూ బోసినవ్వులు వెళ్లబోశాడు.

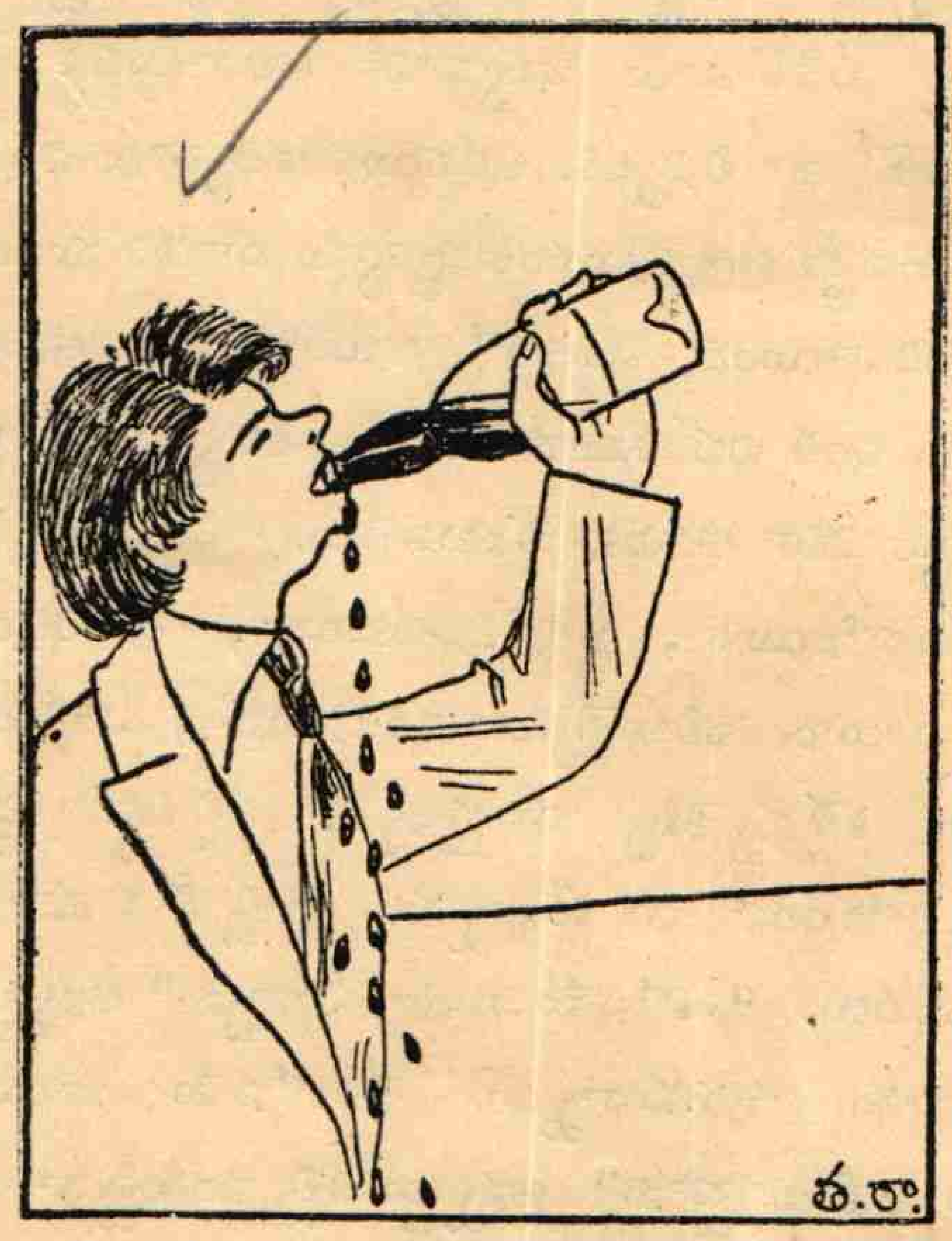

"చుక్కలు రాలినవి" అనువిషయమునుగూర్చి వ్రాయమనగా మా చిత్రకారు డీ చిత్రమును వ్రాసి పంపెను.